

Mgr Justyna Wójcicka

Streszczenie pracy doktorskiej pt.: *Eliza Orzeszkowa wobec kwestii wiary*

Słowa klucze: Eliza Orzeszkowa, wiara, religia, Bóg, chrześcijaństwo, miłość bliźniego, sumienie, miłosierdzie, przebaczenie, zbawienie, dusza, przełom antypozytywistyczny, modernizm katolicki, wartości, etyka, moralność

Niniejsza rozprawa doktorska została poświęcona problemowi wiary, religii i Boga w życiu i twórczości Elizy Orzeszkowej, pisarki światowej sławy, dwukrotnie nominowanej do literackiej Nagrody Nobla (w roku 1905 i 1909). Potrzeba przeprowadzenia tak zakrojonych badań wynikała z dotychczasowego niewyczerpującego stanu wiedzy na wskazany temat, co stanowiło konsekwencję zaledwie kontekstowego istnienia owych kwestii we wczesnej twórczości pisarki. Moje badania ukazują proces ewolucji światopoglądu dojrzałej kobiety w dochodzeniu do Boga i jej stosunek do spraw wiary i religii oraz prezentują moment przełomowy wyrażający się zwrotem ku chrześcijaństwu. Własna wrażliwość moralna stała się motorem napędowym twórczości autorki *Dni*, która swoje zainteresowania kierowała w stronę poszukiwań epistemologicznych i etycznych. Postawa religijna Orzeszkowej ma charakter synkretyczny. Dla systemu światopoglądowego autorki *Melancholików* istotne były takie źródła, jak: antyk (zwłaszcza szkoły stoicka i epikurejska), manicheizm (św. Augustyn), filozofia franciszkańska, Biblia (topika biblijna), judaizm (topika judajska), idea powrotu do natury (Jean-Jacques Rousseau, John Ruskin), historiografia romantyczna – mistycyzm, zwłaszcza w ujęciu Zygmunta Krasieńskiego (prowidencjalizm) z inspiracjami religią Wschodu (religia buddyjska), myśl Ernesta Renana, filozofia Artura Schopenhauera, filozofia Fryderyka Nietzschego oraz modernizm katolicki.

Praca doktorska została podzielona na dwie części, z których każda zawiera trzy rozdziały. Całość poprzedza wstęp, a wieńczy zakończenie, spis ilustracji i bibliografia.

We wstępie wyjaśniam, czym jest religia, która stała się przedmiotem badań wielu dyscyplin naukowych, m.in. filozofii, teologii czy nauk humanistycznych, oraz jaką rolę odegrała w biografii i dorobku literackim Elizy Orzeszkowej. Dysertacja obejmuje rekonstrukcję i analizę przeobrażeń światopoglądowych pisarki w perspektywie systemów filozoficznych i religijnych eksponowanych w publicystyce, epistolografii, dzienniku intymnym oraz utworach literackich. Problematyka pracy pozwoliła wykorzystać możliwości

deszyfracji świadomości religijnej pisarki także poprzez konteksty psychologiczne, historyczne, socjologiczne i kulturowe. Przy wyborze metod badawczych posłużyłam się przede wszystkim badaniami kulturowymi, elementami biografizmu, metodą historii idei oraz metodami badania *sacrum*. Ogląd dzieł literackich wymagał postępowania hermeneutycznego i badań intertekstualnych, zmierzających do odsłonięcia międzytekstowych relacji warunkujących sensy poszczególnych utworów.

Kluczowym problemem rozprawy stało się zagadnienie dotyczące wyborów Elizy Orzeszkowej związanych z przekraczaniem konkretnych systemów religijnych i prezentacją wartości wspólnych dla wielu wyznań. Pisarka nie przyjmuje i nie eksponuje idei jednej religii, lecz akcentuje wartości o charakterze uniwersalnym, jakkolwiek chrześcijaństwo urzekało ją ideą miłości, cierpienia, przebaczenia, miłosierdzia, zbawienia. Autorka *Ad astra* propagowała prawdy moralne wypracowane przez pokolenia. Na tym tle manifestowała (zwłaszcza w dzienniku intymnym) silną i głęboką wiarę w Boga osobowego, pojmowanego zgodnie z własnym sumieniem i rozumem. Warto podkreślić, że Orzeszkowa nieustannie poszukiwała swojej drogi do wiary z pozycji pozytywistki, z perspektywy pozytywistycznej *episteme*.

Justyna Hojicka